

POSTADRES
Postbus 20
7500 AA ENSCHEDE

BEZOEKADRES

TELEFOONNUMMER
14053

Aan de Gemeenteraad

DATUM
9 juli 2024

ONS KENMERK
2400008106

BEHANDELD DOOR
S. Putman

UW BRIEF VAN

UW KENMERK

DOORKIESNUMMER

ONDERWERP

Voortgangsrapportage 2022-2023 van het Uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid

Geachte leden van de Raad,

In september 2021 stelde u het [Uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid 2021-2025](#) vast. Daaraan ten grondslag lag uw eigen initiatiefvoorstel, dat eerder dat jaar unaniem door de Raad was aangenomen. In het uitvoeringsprogramma is afgesproken dat wij u jaarlijks informeren over de voortgang van de aanpak laaggeletterdheid. Bijgevoegd ontvangt u van ons de tweede voortgangsrapportage over de periode 2022-2023.

Ditmaal hebben wij gekozen voor een rapportage in de vorm van een infographic. In deze brief lichten we de hoofdlijnen verder toe. Het Uitvoeringsprogramma bevatte 3 inhoudelijke hoofdstukken, te weten:

- Iedereen een sterke start;
- Werken aan basisvaardigheden;
- Iedereen kan meedoen.

In deze brief en de bijbehorende rapportage (infographic) komen die hoofdstukken in dezelfde volgorde terug. Op onderdelen in de brief verwijzen we naar tabellen uit de infographic.

Algemeen

De landelijke tendens met betrekking tot laaggeletterdheid is nog steeds zorgelijk. Het aantal laaggeletterden neemt eerder toe dan af. Het jaarlijkse rapport van de Inspectie van het Onderwijs schetst een dalende trend in leesvaardigheid van kinderen. De daling van de leesvaardigheid onder 15-jarige jongeren is volgens het internationale PISA-onderzoek van 2022 sterker dan in eerdere jaren. En ook sterker dan in andere landen.¹ In schooljaar 2021-2022 behaalde 80% van de leerlingen in groep 6 en 92% van de leerlingen in groep 7 het fundamentele niveau voor lezen. Deze percentages zijn ongeveer 2 procentpunten lager dan in 2017-2018.² In december 2024 verschijnen de resultaten van het internationale PIAAC-onderzoek naar vaardigheden van volwassenen. In het onderzoek wordt nagegaan hoe volwassenen op het werk en in het dagelijks leven omgaan met alledaagse informatie.

¹ "De Staat van het Onderwijs 2024", Inspectie van het Onderwijs (2024), p.34

² Idem, p.37

Samen met partners in het netwerk zetten we ons de afgelopen tijd in om die landelijke tendens voor Enschede om te buigen of tenminste te verzachten. Dit deden we vanuit een integrale benadering, zowel in lokaal als regionaal verband. We gaven volop uitvoering aan de activiteiten die genoemd zijn in het Uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid 2021-2025, de [Nota Kansrijk Enschede 2023-2033](#) en het project [Ikletterop](#).

We stellen vast dat het bewustzijn onder Enschedese schoolbesturen en de kinderopvangorganisaties ten aanzien van de hierboven geschetste tendens groot is. Er wordt veel geïnvesteerd in het versterken van basisvaardigheden. Het afgelopen jaar is bijvoorbeeld een gezamenlijk traject ("Taalrijke stad") gestart waarbij onderzoekers van Saxion Hogeschool en de Universiteit Twente het taalonderwijs onder de loep nemen. De doelstelling is om aan de hand van het onderzoek een aantal kansrijke interventies te benoemen en deze tot toepassing te brengen. Ook in het nieuwe programma voor cultuureducatie ("Cultuur met Kwaliteit – 4") voor de periode 2025-2028 wordt in het cultuureducatieaanbod ingezet op de verbetering van taalvaardigheid. De bibliotheek neemt hierin een rol op zich.

We zetten ons uiteraard in om ook volwassenen alle kansen te geven om hun basisvaardigheden te ontwikkelen. Zoals u verderop in deze brief kunt lezen is deze inzet succesvol. De impact van taaltrajecten in Twente is goed in vergelijking met andere trajecten uit het land. En met het project *Ikletterop* werken we toe naar een duurzame regionale infrastructuur van scholingstrajecten. Het gaat hier om scholingstrajecten waar ook inwoners met Nederlands als eerste taal (NT1) gebruik van kunnen maken.

Iedereen een sterke start

In het Uitvoeringsprogramma schetsten we dat het van belang is om taalachterstanden zo vroeg mogelijk te voorkomen. Dat is waar de voorschoolse educatie – de "peutergroep" – zich bij uitstek op richt. Kinderen met een risico op een taalachterstand worden door het consultatiebureau geïndiceerd (de zogenoemde "VVE-indicatie") en kunnen 16 uur per week gebruik maken van de peutergroep. We zien dat het percentage deelnemende kinderen stabiel is, maar nog steeds onder de gestelde streefwaarden ligt (tabel 2.1.1 van de infographic). Sinds kort werken de kinderopvangorganisaties met ouderconsulenten. Via de ouderconsulenten hopen we ouders nog beter te informeren en te begeleiden bij de inschrijving van hun kind voor de peutergroep.

Het aantal deelnemers aan de VoorleesExpress ligt lager dan gehoopt (tabel 2.1.2). Door personele problemen was de bibliotheek niet in staat de VoorleesExpress uit te breiden. Daarentegen zien we dat ruim meer dan de helft van de Enschedese basisscholen en ook een aantal scholen in het voortgezet onderwijs zich heeft aangesloten bij De Bibliotheek op School. Eind 2023 beschikken 35 Enschedese scholen over een Bibliotheek op School. We bereiden ons als gemeente voor op een zorgplicht voor een toekomstgerichte bibliotheekvoorziening vanaf 2026. Tijdens deze verkenning staan de 5 maatschappelijke functies van de bibliotheek centraal, waaronder *Stimuleren om te lezen*.

We zien helaas een groeiend aantal voortijdig schoolverlaters (tabel 2.1.3). Enschede onttrekt zich niet aan de landelijke tendens. De oorzaak lijkt vooral te liggen in groeiende sociale problematiek. We zien dat (na corona) meer jongeren moeite hebben om de voor school benodigde discipline en energie op te brengen, we zien meer afstroom naar niveau 1 van het VMBO en we zien met name bij meisjes een toename van psychische klachten. Traditioneel was het aandeel meisjes binnen de groep voortijdig schoolverlaters aanzienlijk lager, maar dat benadert nu het niveau van jongens. We werken intensief samen met VMBO-scholen om in het VMBO al de kans op uitval later in het MBO te verkleinen. Daarnaast zetten we samen met scholen meer in om "schoolaanwezigheid" te monitoren en te stimuleren. Met de inzet van jongerencoaches bieden we intensief en op maat begeleiding en nemen we jongeren figuurlijk bij de hand. Die aanpak werkt, maar vergt ook volharding en kan een groei van het aantal schoolverlaters niet helemaal voorkomen. Wel leidt de aanpak ertoe dat meer jongeren opnieuw aan school gaan beginnen.

Werken aan basisvaardigheden

We zetten als gemeente verschillende instrumenten in gericht op de ontwikkeling van basisvaardigheden lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden. Dit zijn instrumenten voor volwassen inwoners van Enschede die actief aan hun basisvaardigheden willen werken. De belangrijkste instrumenten in dit kader zijn het Huis voor Taal en Meedoen, educatie en Ikletterop. Daarnaast richten Leerwerkloket Twente en het Twents Fonds voor Vakmanschap zich op het ondersteunen van inwoners en werkgevers in het kader van een Leven Lang Ontwikkelen (LLO).

Huis voor Taal en Meedoen

Voor volwassenen fungeert het Huis voor Taal en Meedoen als centraal informatiepunt voor al het Enschedese aanbod op het gebied van taal, digitale vaardigheden en talentontwikkeling. Het loket van het Huis voor Taal en Meedoen bevindt zich op het Ontwikkelplein op de begane grond van de Bibliotheek Enschede. De partners binnen het Huis voor Taal en Meedoen zijn Gemeente Enschede, ROC van Twente, Bibliotheek Enschede, Alifa, M-Pact, SIVE, Power, Leerwerkloket Twente en Stichting Lezen en Schrijven.

In 2023 is het aantal bezoekers van het loket Huis voor Taal en Meedoen stabiel ten opzichte van 2022. Dit geldt ook voor het aantal unieke deelnemers aan taalaanbod van het Huis voor Taal en Meedoen. Er is een sterke toename in het aantal deelnemers aan aanbod 'spreekvaardigheid' onder de vlag van het Huis voor Taal en Meedoen te zien ten opzichte van 2022 (tabel 3.1.1). In het voorjaar van 2022 konden veel activiteiten door corona niet doorgaan. En daarna duurde het nog een aantal maanden voordat veel deelnemers weer naar activiteiten durfden te gaan. Inmiddels ligt het aantal deelnemers weer op het niveau van vóór corona. De toename in het aantal deelnemers valt voor een belangrijk deel ook toe te schrijven aan de komst van Oekraïense ontheemden naar Nederland. Zij nemen niet alleen deel aan formele educatietrajecten van het ROC van Twente, maar ook aan laagdrempelige inloopactiviteiten van Alifa, M-Pact en SIVE.

De partners binnen het Huis voor Taal en Meedoen werken samen doorlopend aan de verdere professionalisering van ons taalhuis. Sinds de tweede helft van 2023 verzorgen bevoegde docenten van het ROC van Twente met didactische kennis en expertise taalintakes. Dit heeft er toe geleid dat enthousiaste taalvrijwilligers minder dan voorheen worden overvraagd en dat inwoners gerichter worden doorverwezen naar aanbod basisvaardigheden dat het beste aansluit op hun leerbehoeften. Ook ontwikkelden we op initiatief van de Bibliotheek een communicatieplan. De communicatie van het Huis voor Taal en Meedoen is op dit moment nog onvoldoende afgestemd op de doelgroep laaggeletterden. Daarom zetten we de komende tijd enkele acties in gang om hier een verbeterslag in te maken. Er zijn plannen om de website te vernieuwen. En we laten een huisstijl ontwikkelen die zowel raakt aan de kernwaarden van ons taalhuis als aansprekend is voor de doelgroep laaggeletterden. Zo hopen we ook het bereik onder NT1-deelnemers te verhogen (tabel 3.1.2).

We zien dat de deelname van door het Huis voor Taal en Meedoen getrainde taalvrijwilligers aan trainingsaanbod in 2023 toenam ten opzichte van 2022 (tabel 3.1.3). Het aanbod wordt doorlopend geëvalueerd om trainingen aan te blijven laten sluiten op de wensen en behoefte van taalvrijwilligers zelf. Zo vonden er vorig jaar waardevolle trainingen plaats over motiverende gespreksvoering en interculturele competenties. Met de opgedane kennis dragen taalvrijwilligers bij aan het inclusiever maken van de gezamenlijke dienstverlening.

Educatie

Er is veel belangstelling voor het educatieaanbod van het ROC van Twente. Dat is positief, maar de keerzijde daarvan is dat er regelmatig wachtlijsten zijn. Een (groeïend) aantal deelnemers betreft Oekraïense ontheemden. Om te voorkomen dat deze wachtlijsten blijven bestaan of zelfs verder toenemen zetten we in 2023 extra budget in voor educatieaanbod. Dit doen we vanuit de *Decentralisatie-uitkering Taal voor ontheemden Oekraïne*. Veel Oekraïense ontheemden werken overdag. Zij hebben behoefte aan avondlessen. Inmiddels vindt een aanzienlijk deel van de lessen bij het ROC van Twente dan ook 's avonds plaatst. Hierdoor kunnen deelnemers taaltrajecten beter combineren met werk. Dit verklaart voor een groot deel het feit dat het aantal deelnemers aan taaltrajecten van het ROC van Twente dat daarnaast actief is in werk in 2023 bijna is verdubbeld ten opzichte van 2022 (tabel 3.1.4).

Als onderdeel van de arbeidsmarktregio Twente heeft Enschede als centrumgemeente afspraken met het ROC van Twente over de kwaliteit van het educatieaanbod. Hierbij kijken we onder andere naar het aantal deelnemers van leertrajecten dat een niveauverhoging moet behalen. Tot en met het schooljaar 2021-2022 werden deelnemers twee keer per jaar getoetst op de onderdelen lezen, luisteren, schrijven en spreken. Waar in het schooljaar 2020-2021 de scores als gevolg van de coronacrisis nog onder de afgesproken norm van 70% lagen, lagen de scores in het schooljaar 2021-2022 hier weer boven (tabel 3.1.3). Vanaf het schooljaar 2022-2023 wordt er overigens niet meer getoetst in deze vorm.

Minstens zo belangrijk als het halen van een diploma zelf is de mate waarin iemand door deelname aan een leertraject op weg wordt geholpen in maatschappelijke participatie. Prof. dr. Maurice de Greef voert jaarlijks een impactmeting (sociale inclusiemeting) uit onder deelnemers aan leertrajecten. De impact die leertrajecten in Twente hebben op de maatschappelijke positie van deelnemers is goed.

De trajecten zorgen er allereerst voor dat een meerderheid van de deelnemers beter zijn of haar taalvaardigheden kan toepassen in de praktijk (ongeveer 56%). Daarnaast ervaart 35% tot 45% van de deelnemers een betere plek in de samenleving te hebben gekregen met betrekking tot vrijwel alle variabelen van sociale inclusie. Dit vertaalt zich onder andere in het feit dat deelnemers bijvoorbeeld meer mensen ontmoeten en dat zij meer ondernemen, assertiever zijn geworden en meer deelnemen aan natuur- en sportactiviteiten. Ook wordt duidelijk dat ongeveer 34% van de deelnemers doorstroomt naar een vervolgopleiding of een ander leertraject of zich daarop oriënteert.

In 2023-2024 wordt ook de impact van non-formele trajecten van lokale partners als Alifa, M-Pact en Power op de maatschappelijke positie van deelnemers gemeten. Dit helpt de samenwerkende partners binnen het Huis voor Taal en Meedoen in Enschede om de verschillende trajecten kwalitatief beter te maken. En beter aan te laten sluiten op de leerbehoeften van Enschedese inwoners.

Ikletterop

De arbeidsmarktregio Twente is na een selectieprocedure in het najaar van 2022 uitgekozen als een van de twee pilotregio's voor het landelijke project Leven Lang Ontwikkelen (LLO) Collectief Laagopgeleiden en Laaggeletterden. Het collectief is erop gericht om juist mensen die op dit moment weinig tot niet deelnemen aan scholing hier op een toegankelijke manier aan te laten deelnemen. Met als doel dat zij hun basisvaardigheden verbeteren en daarmee hun positie op de sociale inclusieladder vergroten. De insteek is om in Twente een duurzame regionale infrastructuur van scholingstrajecten te ontwikkelen die voor deelnemers leidt tot een goede doorstroom naar beroepsonderwijs of een duurzame positie op de arbeidsmarkt. Hiervoor ontvingen we vanuit het Ministerie van OCW een bedrag van € 2,4 miljoen voor de periode 1 maart 2023 tot en met 28 februari 2025.

Het ROC van Twente, het UWV en de 14 Twentse gemeenten hebben zich als kernpartners verbonden aan dit project. In de arbeidsmarktregio Twente is de gezamenlijke inzet onder de noemer *Ikletterop* om inwoners van Twente te helpen met het verbeteren van lage of beperkte basis- en vakvaardigheden. Zij kunnen via de website ikletterop.nl worden aangemeld waarna ze een onderwijsroute op maat bij het ROC van Twente, of eventueel een andere passende aanbieder aangeboden krijgen. Deze route bestaat uit onderwijs en extra trajectbegeleiding.

Door een lange historie van samenwerking tussen onderwijs, ondernemers en overheid is er snel een projectorganisatie ingesteld, met als resultaat een mooie (horizontale) ketensamenwerking middels korte lijnen tussen de 14 Twentse gemeenten, het ROC van Twente en het UWV. Na een opstartperiode zijn inmiddels meerdere Enschedese deelnemers, waaronder een aanzienlijk aantal NT1'ers, gestart met hun eigen LLO-traject. Mede op basis van de ervaringen die we opdoen met deze deelnemers vernieuwen we ons scholingsaanbod voor de doelgroep laagopgeleiden en laaggeletterden. Dit zorgt op termijn voor een betere mix van aanbod en betere doorlopende leerlijnen.

Ontwikkeling van vakkrachten

Leerwerkloket Twente ondersteunt inwoners en werkgevers uit Twente gratis en geheel vrijblijvend bij loopbaan- en scholingsvragen. Iedere Twentenaar kan er terecht voor onder andere een loopbaangesprek of informatie over opleidingen, trainingen en arbeidsmarkt. En werkgevers kunnen er vragen stellen over bijvoorbeeld het opleiden van personeel en financiële regelingen. In 2022 en de eerste helft van 2023 voerde Leerwerkloket Twente 556 gesprekken met Enschedese kandidaten over basisvaardigheden en vakscholing (tabel 3.2.1). En in diezelfde periode kwam het in contact met 20 nieuwe Enschedese werkgevers (tabel 3.2.2). Een aantal van deze werkgevers neemt deel aan de *Kopgroep basisvaardigheden op de werkvloer* van de Provincie Overijssel. Dit is een kopgroep aan Overijsselse bedrijven en maatschappelijke organisaties die samen aan de slag gaat om de basisvaardigheden van eigen medewerkers te verbeteren.

Het Twents Fonds voor Vakmanschap motiveert, adviseert en faciliteert werkenden, werkzoekenden en werkgevers op het gebied van Leven Lang Ontwikkelen. Inwoners kunnen zich aanmelden voor een persoonlijk loopbaangesprek en een scholingscheque aanvragen. Deze scholingscheque kunnen ze inzetten voor een opleiding, training of cursus. In 2023 zijn er meer scholingscheques van het Twents Fonds voor Vakmanschap toegewezen dan in 2022. Het gaat om een toename van ruim 39% (tabel 3.2.2). Deze toename is voor een belangrijk deel toe te schrijven aan gepleegde inzet op campagne en communicatie. Hierdoor zijn steeds meer inwoners in staat om zich met behulp van een scholingscheque om- of bij te scholen in een richting waarmee hun positie op de arbeidsmarkt versterkt wordt.

Iedereen kan meedoen

In oktober 2018 ondertekende de gemeente Enschede de Direct Duidelijk-deal. Ruim 5 jaar later zijn er mooie stappen gezet op het gebied van toegankelijke en inclusieve communicatie. Zo was het aantal deelnemers aan interne trainingen over laaggeletterdheid 36. En in de periode 2019 tot en met 2023 was het aantal deelnemers aan interne trainingen over Direct Duidelijk zelfs 792 (tabel 4.1). Ook zijn inmiddels honderden gemeentelijke brieven herschreven volgens de Direct Duidelijk-standaard (tabel 4.2.1). We toetsen onze brieven regelmatig bij inwoners. Dit doen we via het digitale platform Stem van Enschede. En door brieven in groepsverband voor te leggen aan laaggeletterde deelnemers aan taalcursussen. De komende tijd onderzoeken we hoe we nog beter en gericht gebruik kunnen maken van de kennis en expertise van ervaringsdeskundigen. Dit doen we in lijn met de eerder door uw Raad aangenomen motie *Werk maken van ervaringsdeskundigheid*.

In 2022 en de eerste helft van 2023 was het aantal bezoekers van het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) 454 (tabel 4.2.2). Het IDO bevindt zich net als het Huis voor Taal en Meedoen op de begane grond van de Bibliotheek Enschede. De verschillende loketfuncties op het Ontwikkelplein werken goed met elkaar samen en verwijzen inwoners warm naar elkaar door.

Tot slot

Het terugdringen van laaggeletterdheid in Enschede blijft onverminderd een grote uitdaging. Samen met partners in het netwerk blijven we ons ook de komende tijd inzetten om laaggeletterdheid in onze stad zoveel mogelijk te voorkomen en te verminderen. Over de resultaten van de integrale aanpak laaggeletterdheid informeren we u volgend jaar opnieuw. Ook ontvangt u tegen die tijd een procesvoorstel voor het opstellen van een nieuw meerjarig uitvoeringsprogramma.

Hoogachtend,

Burgemeester en Wethouders van Enschede,
de loco-Secretaris, de Burgemeester,

(E.A. Smit)

(R.W. Bleker)